

Шемуда М. Г.,
ДВНЗ “Переяслав-Хмельницький університетімені Григорія Сковороди”

ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ: ФАКТОРИ ВПЛИВУ

У статті розглядаються особливості формування іноземної граматичної компетенції, визначаються фактори (внутрішні, зовнішні, лінгвістичні), які сприяють розвитку комунікативної культури студентів.

Ключові слова: іноземна граматична компетенція, внутрішні фактори, зовнішні фактори, лінгвістичні фактори.

В статье рассматриваются особенности формирования иноязычной грамматической компетенции, определяются факторы (внутренние, внешние, лингвистические), которые оказывают содействие развитию коммуникативной культуры студентов.

Ключевые слова: иноязычная грамматическая компетенция, внутренние факторы, внешние факторы, лингвистические факторы.

The article examines the peculiar features of the foreign language grammatical competence formation, its factors (inner, outside, linguistic), which influence the development of students' communicative culture.

Key words: grammatical competence, inner, outside, linguistic factors.

Іноземна мова дедалі активніше набуває статусу соціально-економічного і політичного механізму порозуміння між різними представниками світової спільноти у різноманітних сферах їх життєдіяльності. В умовах безперервного розширення міжнародних контактів досягнення головної мети навчання іноземних мов – сформованості іноземної компетенції – набуває особливого значення. Успішність іноземного спілкування безпосередньо визначається рівнем сформованості іноземної граматичної компетенції, оскільки саме граматики допомагає зрозуміти логіку мислення та оформлення думки іноземною мовою.

У роботах вітчизняних і зарубіжних учених висвітлено широке коло питань із проблеми формування іноземної граматичної компетенції. Зокрема, принципи організації й навчання граматичного матеріалу (О. Москальська, Ю. Пассов, І. Рахманов, Н. Скляренко, Л. Черноватий та ін.); дослідження природи граматичних навичок (П. Гурвич, Ю. Кудряшов, О. Михайлова, С. Шатілов, S. Gaies, S. Krashen та ін.); методики і конкретні рекомендації з формування іноземних граматичних навичок мовлення (В. Голубець, Н. Ковальчук, Є. Мельник, М. Рябих, Ch.Frank, P.Master, M.Rinvoluchi, S.Thornbury, E.Williams, H.Widdowson та ін.) тощо.

Необхідність розробки методики формування іноземної граматичної компетенції у всіх видах мовленнєвої діяльності, важливість урахування в оволодінні практичною граматику різноманітних факторів, зумовлюють актуальність обраної теми статті.

Метою статті є визначити основні фактори, які впливають на формування іноземної граматичної компетенції студентів.

Процес формування іноземної граматичної компетенції є необхідним складником кваліфікованої підготовки філологів. Після закінчення ВНЗ майбутні філологи повинні мати достатній рівень сформованості іноземної граматичної компетенції для вільного користування іноземною мовою у різних цілях. Важливість та необхідність оволодіння граматику стороною мовлення для вирішення комунікативних завдань спілкування логічно випливає із практичної мети навчання іноземної мови у вищих навчальних закладах.

Досвід роботи із студентами показує, що 1) студенти мають певні труднощі у ситуативному використанні граматичних явищ; 2) вони недостатньо добре володіють навичками коректного вживання форм граматичних явищ; 3) більшість студентів навчилися використовувати лише дуже прості граматичні структури і мають труднощі у використанні різноманітних з'єднувальних елементів мови, що роблять висловлювання більш природним і логічним. Через відсутність реальної комунікації на заняттях навіть студенти із досить високим рівнем теоретичних знань відчують труднощі у вираженні своїх думок.

Для подолання зазначених труднощів у процесі формування іноземної граматичної компетенції слід враховувати низку факторів. Аналіз досліджень низки вчених (Де Бот К., М. Клайн, Н. Маркс, В. Хуфайзен та ін.), дозволяє виділити основні групи факторів, які сприяють формуванню іноземної граматичної компетенції у процесі вивчення як першої, так і другої іноземних мов, а саме: внутрішні, зовнішні та лінгвістичні фактори. Урахуванням тісної взаємодії зовнішніх (соціальних) і внутрішніх (структурних) факторів у процесі розвитку і функціонування лінгвістичних об'єктів – одна з методологічних вимог мовознавчих досліджень. Між різноманітними чинниками немає суцільної ізоляції (вони взаємопов'язані), вплив зовнішніх факторів корегує дію внутрішніх і навпаки.

Внутрішні фактори пов'язані з індивідуальними, чи то нейрон-психологічними особливостями студентів, до яких можна віднести, наприклад, вік, стать, мотиваційну сферу, внутрішню позицію особистості, розвиток та становлення “Я” та почуття ідентичності особистості, переважаючий спосіб мислення.

Ефективність навчання граматики іноземних мов багато у чому зумовлена також і когнітивними стратегіями та вміннями студентів, їх металінгвістичними знаннями. На думку В. Хуфайзен саме досвід вивчення першої мови та набуті навчальні стратегії є основним фактором впливу на процес засвоєння іноземної мови. При цьому студентів треба навчити свідомо використовувати дані стратегії та наявні мовні знання [5]. Крім того, не варто забувати і про такий важливий внутрішній фактор як мотивація та загальне ставлення студентів до вивчення іноземної мови.

До зовнішніх факторів належать як соціальні умови вивчення іноземної мови, так і, до певної міри, кількість та якість іноземного мовленнєвого матеріалу, з яким має справу студент під час формування іноземної граматичної компетенції.

До зовнішніх факторів відносимо соціальні умови: суспільство, в якому вживається конкретна мова, його соціальну структуру, різницю між носіями мови у віці, соціальному статусі, рівні культури та освіти, місце проживання, також різницю у їхній мовленнєвій поведінці в залежності від ситуації спілкування. Тут можна виділити кілька аспектів: різні соціальні групи характеризуються різними показниками освітнього рівня і рівня мовної компетенції; кожна соціальна група характеризується певним комплексом соціально-мовних потреб.

Лінгвістичні фактори, у свою чергу, пов'язані з особливостями мови, що вивчається. У процесі навчання граматики іноземної мови особливого значення набуває типологічна спорідненість/віддаленість мов [6] ("рідна мова (-и)- перша іноземна-друга іноземна"), що позначатиметься як на відборі навчального матеріалу, так і на способі його опрацювання.

До основних лінгвістичних факторів, які необхідно враховувати, у процесі формування іншомовної граматичної компетенції належать: 1) дидактичне правило ізоляції труднощів та принцип вивчення матеріалу від легкого до складного; 2) потреба комунікації, тобто необхідність вивчати перш за все ті граматичні явища, без яких неможливо забезпечити практичні потреби мовлення (уміння говорити, розуміти мовлення на слух, читати, писати) у межах відібраної для даного року навчання тематики; 3) достатній лексичний запас, який може забезпечити можливість розвитку автоматизму. Якщо на даному етапі навчання учні володіють обмеженим запасом лексики і нове граматичне явище не може в зв'язку з цим бути використане в різних ситуаціях або проілюстроване достатньою кількістю прикладів, то його вивчення слід віднести на пізніше, в іншому випадку навчання може прийняти форму теоретизування, замість того, щоб розвивати в учнів навички та вміння практичного користування граматичним матеріалом у мовленнєвій діяльності.

Основною задачею в навчанні граматики – навчити учнів практично користуватися нею в комунікативних цілях, а це означає "оволодіти способами змінювати форми слів та поєднувати слова в реченні" [2, с. 331], тобто оволодіти граматичними навичками.

Граматична компетенція є складовою іншомовної комунікативної компетенції, тому в основу її формування покладено комунікативний підхід [3]. Тож важливим лінгвістичним фактором формування іншомовної граматичної компетенції є використання комунікативного підходу в навчанні граматики, що дозволяє підвищити мотивацію, розширити експресивні можливості мовлення і додати природності висловлюванням студентів. В умовах комунікативного підходу в навчанні іноземної мови методи і прийоми навчання граматичній стороні мови повинні базуватися на наступних принципах: принцип ситуативності, функціональності, мовленнєвої та мисленнєвої активності, новизни, індивідуальності.

Формування відповідного рівня іншомовної граматичної компетенції відбуватиметься за наявності сприятливих дидактичних умов: стимулювання учнів до вивчення мови; впровадження прийомів активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів; забезпечення учнів методичними матеріалами, що містять необхідну інформацію для комплексного формування комунікативної компетенції; розвиток пізнавальної діяльності учня; сприятливих умов та комунікативної поведінки співрозмовників; моделювання у навчальному процесі типових ситуацій спілкування.

Тож у процесі формування іншомовної граматичної компетенції необхідно враховувати як внутрішні, так і зовнішні та лінгвістичні фактори. Формування іншомовної граматичної компетенції студентів необхідне для здійснення професійної комунікативної діяльності у майбутній професійній діяльності.

Література:

1. Ждан А. Н. Психологические механизмы усвоения грамматики родного и иностранного языков / Ждан А. Н., Гохлернер М. М. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1972. – 256 с.
2. Общая методика обучения иностранным языкам в средней школе / Под ред. А. Миролюбова, И. Рахманова, В. Цетлин. – М., 1967. – 405 с.
3. Пассов Е. И. Теоретические основы обучения иноязычному говорению. – Воронеж : Изд-во Ворон. ун-та, 1983. – 200 с.
4. Brumfit C. J. The Communicative Approach in Language Teaching / Brumfit C. J., Johnson K. – Oxford University Press, 1991. – 109 p.
5. Hufeisen B. How can DaF/E and EuroComGerm contribute to the concept of receptive multilingualism? Theoretical and practical considerations / Britta Hufeisen, Nicole Marx // Receptive, multilingualism: Linguistic analyses, language policies and didactic concepts [edited by J. Thije & L. Zeevaert]. – Amsterdam : John Benjamins, 2007. – P. 307-321. – (Series : Hamburg Studies on Multilingualism).
6. Meißner F.-J. Transfer und Transferieren: Anleitungen zum Interkomprehensionsunterricht / F.-J. Meißner // Neuere Forschungen zur Europäischen Interkomprehension [Klein H. G., Rutke D. (Hrsg.)]. – Aachen : Shaker, 2004. – S. 39-64.